

Genişletilmiş Özet

Bourdieu'cu Perspektiften Türkiye'de 15-20 Yaş Arası Gençlerin Sigara Kullanımı Üzerine Nitel Bir Çalışma

Giriş

Dünya üzerinde tütün türleri arasında en yaygın olarak sigara kullanılmaktadır (%85) ve sigara kullanmaya ilk başlama yaşı 10 ile 24 arasındaki genç yaş grubunda görölmektedir. Ergenlikte sigaraya başlayan gençler uzun yıllar boyunca sigara kullanıcısı olarak devam etmektedir. Türkiye'de ve Dünya'da sigara tüketimini kontrol çalışmalarına raşmen tütün kullanımını azaltmaya yönelik ilerleme düzensizdir ve yaşa ve bazı gruplara göre de farklılık göstermektedir. Türkiye'de sigara kullanımını kontrol etmeye yönelik alınan önleyici tedbirlere raşmen sigara kullanımı 15-24 yaş aralışındaki gençler arasında yayılmaya devam etmektedir. Bu çalışma sigara kullanım davranışının ve bu davranışa atfedilen anlamın sosyo-kültürel bağlamını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu çalışma alkol, sigara ve madde kullanımı olan gençlerin bu maddeleri kullanım sebeplerini incelemek üzere gerçekleştirilmiş geniş bir nitel araştırmanın sadece sigara kullanımı üzerine olan bölümünü içermektedir. Çalışmanın hedefleri doğrultusunda Türkiye'nin kuzeyinde bulunan bir ilde sigara kullanımı olan 16-20 yaş grubu arasında toplamda 27 katılımcı (kadın, erkek) ve onların ebevelelerinden biri ile yarı-yapılandırılmış görüşmeleri içeren bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Gençlerin sigara kullanım pratiklerini ve bunun ardında yatan sosyo-kültürel etkenleri anlamaya yönelik bir perspektif oluşturabilmek için Bourdieu'nun "playing the game" analogisi ile alan, habitus ve sermayeler kavramlarından yararlanılmıştır. Verilerin kodlanması ve analizi tematik analiz kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular

Katılımcıların büyük bir kısmının ebeveynlerinden en az biri düzenli sigara içicisidir. Aile habitusu gençlerin sigaraya yönelik düşünce, tutum ve davranışlarında anahtar bir role sahiptir. Doğduğu andan itibaren anne ve babanın sigara içiyor olması bu katılımcılar için oyunun kurallarını görerek öğrenmesini sağlamaktadır. Gençler sigaraya erişim, içme biçimi, tüketimi gibi konuları ilk olarak ailelerini gözlemleyerek, onlardan görerek öğrenmektedir.

Bazı katılımcılar da sigara kullanımı olan ebeveynlerin direk etkisinden bahsetmişlerdir. Aile de anne ya da babadan en az birinin düzenli sigara kullanımının olması, ev içinde küçük yaşlardan itibaren sigara dumanına maruz kalma, içilen sigaranın kokusunu alma gibi hususların sigarayı kullanmalarına etkisinden bahsetmişlerdir.

Ayrıca, bu yapı gençlerin algı kategorilerini de yapılandırmaktadır. Sigara kullanımının bireyin üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsedilse bile ebeveynlerden en az birinin düzenli sigara kullanımının olması sigaranın içilebilir, tercih edilebilir bir şey olarak görölmesini sağlamakta ve bir süre sonra gencin de habitusuna dönüşmektedir.

Katılımcıların büyük bir kısmı için akran grupları tarafından sosyal olarak kabul edilmenin önemli olduğu görölmüştür. Yani birey grupla ters düşmeme, öteki olmama motivasyonları ile hareket ederek ilgili davranış pratiklerini yerine getirmiş ve toplumsal sermayesini korumuştur. Bu anlamda sosyal olarak kabul görmeyi önemseydiği arkadaş ortamlarında sigara kullanımının olması katılımcıların sigaraya başlamalarında önemli etkisi olduğu görölmüştür.

Çalışma kapsamında görüşülen katılımcılar için sosyal kabulün iki yönlü geliştiği görölmüştür. Katılımcılardan bir kısmı toplumsal sermayesine dahil olan akranları tarafından sigara kullanmaya yönelik teşvik edilmekte ve doğrudan sosyal baskı görmektedir. Katılımcıların diğer bir kısmı da arkadaşları tarafından sigarayı içmesi için dolaylı bir baskıya maruz kalmaktadır.

Akran grupları tarafından sigara kullanması için dolaylı baskı gören birinci gruptaki katılımcıların bir kısmı arkadaşları ile aynı ortama ve mekana girebilmekte fakat "onların yakınında oturmak", "ortamı bozmamak", "muhabbete/sohbete katılmak", "yabancı durmamak" "gariipsenmemek" "onlar gibi olmak", "ayak uydurmak" gibi motivasyonlar ile sigara kullandıklarını söylemişlerdir.

Akran grupları tarafından sigara kullanması için dolaylı baskı gören ikinci gruptaki katılımcılar da arkadaş ortamlarına girebilmek için sigara içtiğinden bahsetmiştir. Bu katılımcıların arkadaş grubuna dahil olma ve akran grubu içeriğine kabul edilme motivasyonları ile sigara içtiği görölmektedir.

Bir kısım katılımcı akran grupları tarafından sigara kullanmaya yönelik doğrudan baskı görmektedir. Bu katılımcılar arkadaş grupları içerisinde söz ve davranışlar ile sigara içmeleri için yönlendirildiklerinden bahsetmişlerdir.

Alkol ile karşılaştırıldığında oldukça ucuz ve her zaman tüketilebilir olan sigara ile, ekonomik ve kültürel sermayeleri düşük ailelerden gelen bazı katılımcılar davranışlarına değer katmaktadır. Sigara kullanımının onlara popüler bir imaj sağladığını düşünmektedirler. Sigara kullanarak akranlarının gözünde yetişkin olarak kabul edildiklerini, içmeyenlere karşı popülerlik kazandıklarını düşünerek

asında sembolik sermayelerine yatırım yapmaktadırlar. Bazı katılımcılar sigara kullandıklarında arkadaşlarının gözünde havalı ve cool gözüktüklerini söylemişlerdir. Bu katılımcılar sigara içmenin onlara arkadaşlarının gözünde popüler bir imaj kazandırdığını düşündürmekte, kendilerini içmeyen ötekilerden ayırıştırmaktadır.

Tartışma

Gençlerin içinde bulunduğu sosyo-kültürel ortam, ve alanın içerisinde yer alan sosyal ilişkiler bütünü Bourdieu'cu anlamda yapılandırılmış yapıyı oluşturmaktadır. Bu ortam içerisinde önce ailede başlayan ve daha sonra akranlarında tanık olduğu sigara kullanımı gençlerin sadece sigaraya yönelik tercihlerini ve yatkınlıklarını değil aynı zamanda sigaraya yönelik algı, tutum ve davranışlarını da yapılandırmaktadır. Daha sonra akranların yoğun sigara kullanımının olması ve arkadaş ortamlarında sosyal kabul almanın bir yolu olarak toplumsal sermayelerini kaybetmemek için sigara kullanımı gelişirken, havalı bir imaj yaratma, statü elde etme gibi sembolik kazançlar sağlamak içinde sigara kullanılmaktadır.

Sonuç olarak katılımcıların sigaraya olumlu sembolik anlamlar yüklediklerini göstermektedir. Bu durum toplumun ve ailelerinin sigaraya yönelik değerleri ile çakışma içinde olsa da sigara kullanan ebeveyn davranışları ile büyük ölçüde uyuşmaktadır çünkü katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ebeveynlerinden en az biri düzenli sigara kullanmaktadır. Dolayısı ile gençlerin sigaraya atfettiği anlam doğrudan olumlu ya da olumsuz olarak değil toplumsal alanla etkileşimleri bağlamında sosyal olarak inşa edilmektedir. Ayrıca, her ne kadar sigara kullanımı aile, okul ve otorite için olumsuz anlamlar taşısa da, gencin içinde bulunduğu sosyal ortama adaptasyon sağlama, prestij elde etme gibi farklı motivasyonlar doğrultusunda sigara kullanılmaktadır.

Toplum sağlığını korumaya yönelik önleyici politikalar açısından da Bourdieu'nun kavramları bize gençlerin sigara gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanım pratiklerini aydınlatığı gibi bu pratiklerin bireyin yaşamı, öznel deneyimleri, ailenin ekonomik ve kültürel kaynakları, ailenin tüketim pratikleri ve kendi sosyal networkleri ile olan ilişkisinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu durum gençlerde sigara kullanımını azaltmaya yönelik hazırlanacak eylem planlarının gençlerin sosyo-kültürel çevreleri ile olan etkileşimini, sigara hakkındaki düşüncelerini ve öznel deneyimlerinin derinlemesine incelenerek oluşturulması gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak, gençlerin sigarayı kullanmaya karar verme mekanizmaları kişinin içinde doğup büyüdüğü toplumsal alanla ilişkilidir. Bu da sağlıksız tüketim pratiklerinin arkasındaki ilişkili sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerin dikkate alınarak önleyici stratejilerin oluşturulması gerekliliğini ortaya koymaktadır.